

GENERALITĂȚI PRIVIND MODALITĂȚILE DE IDENTIFICARE A ELEVILOR SUPRADOTAȚI

*Rica Cristina-Iuliana
UPSC "Ion Creangă"*

Școala Gimnazială nr.1, Ciorogârla, județul Ilfov, România

ORCID: 0009-0004-4594-5515

Anotare

În acest articol am făcut referire la modalitățile de identificare a elevilor supradotați. Supradotarea presupune o mare diversitate de semnificații și definiții, în funcție de mai multe sisteme de referință. Supradotații reprezintă un grup deosebit, care se diferențiază prin creativitate, performanță, inteligență, potențial aptitudinal. Un rol important în identificarea elevilor supradotați îl au cadrele didactice, dar și familia. Identificarea lor este un întreg proces ce presupune un mijloc de evaluare și diagnostic privind nevoile lor specifice. Elevii supradotați trebuie identificați și incluși într-un program prin care să se încurajeze la maximum capacitățile lor creative.

Cuvinte-cheie: elevi supradotați, metode și procedee de identificare, procesul identificării, supradotare, cadre didactice.

Annotation

In this article I referred to the ways of identifying gifted students. Giftedness implies a great diversity of meanings and definitions, depending on several reference systems. The gifted represent a special group, which is differentiated by creativity, performance, intelligence, potential aptitude. An important role in the identification of gifted students is played by the teaching staff, but also by the family. Their identification is a whole process that involves a means of evaluation and diagnosis regarding their specific needs. Gifted students must be identified and included in a program through which encourage their creative abilities to the maximum.

Keywords: gifted students, identification methods and procedures, the identification process, giftedness, teaching staff.

Introducere. Supradotarea presupune o mare diversitate de semnificații și definiții, în funcție de o multitudine de sisteme de referință.

În viziunea autoarei M. L. Stănescu [5, p.18], Supradotarea-cunoscută de cele mai multe ori sub denumirea de abilitate, dotare, înzestrare, excepționalitate, precocitate, prodigiozitate, dotare superioară-este o însușire psihică ce indică un adevăr cu intense implicații socio-educative.

Este o manifestare umană deosebită, având ca element comun excepționalitatea, cu multiple fațete, realizată cu ajutorul combinării fericite a unor aptitudini deosebite cu trăsături de specialitate și a unor capacități intelectuale.

Conceptul „supradotat” este pluridimensional. Performanțele excepționale ale elevilor supradotați rezultă din acțiunea reciprocă dintre mediul lor de existență și capacitățile intelectuale ale acestora.

În literatura psihopedagogică descoperim o mulțime de termeni folosiți ca sinonime. Așadar, cuvintele „supradotat”, „talentat”, „excepțional” înseamnă de cele mai multe ori aceeași categorie de persoane, fără a se folosi diferențele de tip și nivel al aptitudinilor la care se face referire.

În opinia lui I. Berar [2, p. 2], efectele studiilor în sfera psihopedagogiei excelenței din ultimele două decade sunt laborioase, însă dificultatea cunoașterii și sprijinirii copiilor și tinerilor supradotați rămâne discutabilă și conține multe necunoscute. Întrebările esențiale ce

revin cu insistență sunt variate. Este vorba despre o persoană înzestrată, în general, sau numai într-un anumit domeniu de activitate? Ce anume reprezintă dotarea superioară și, respectiv, talentul la o persoană? Constituie sau nu coeficientul de inteligență un indicator sigur al supradotării? Cât de importantă este legătura dintre supradotare și creativitate? Care sunt metodele și strategiile adecvate pentru sprijinirea și identificarea elevilor supradotați etc.?

Răspunsurile acestor întrebări au fost concepute în moduri foarte diferite:

- este supradotat elevul care primește rezultatele în planul creativității și utilității sociale a domeniului său;
- este considerat supradotat elevul care dobândește cunoștințe mai repede și cu multă ușurință;
- este considerat supradotat elevul precoce, a cărui vârstă mentală este superioară celei cronologice;
- este supradotat elevul care are o deosebită capacitate de memorare-învățare și de raționament;

Așadar, este supradotat acel elev căruia inteligența superioară îi va oferi posibilitatea de a fi neobișnuit de folositor indiferent de domeniul de activitate, și anume elevul înzestrat intelectual.

Cuprinzând în conținutul noțiunii „elev supradotat” caracteristica „dezvoltarea intelectuală înaltă”, vom lămurii semnificația acesteia.

Supradotarea, în lucrările cercetătorilor străini (A. Bine, T. Simon, L. Terman), se află în strânsă legătură cu nivelul intelectual înalt al capacităților individului.

Cercetări numeroase în vederea studierii elevilor supradotați s-au făcut și în alte țări precum Franța, Germania, Olanda.

Cercetătorii americani pun în vedere predispoziții particulare în domeniile următoare: calități de lider, gândire critică, aptitudini școlare specifice, capacități intelectuale generale.

O definiție completă a supradotării este reprezentată în Raportul Morland, exprimată în termenii următori. Sunt talentați și supradotați elevii capabili de rezultate ridicate. Acești elevi au nevoie de programe de educație diferențiată care în mod clar nu pot fi oferite de școlile normale, totul pentru ca aceștia să beneficieze în folosul lor și al societății. Elevii cu un nivel înalt de performanță sunt cei ce manifestă abilități și achiziții în domeniile următoare: deprinderi psihomotorii, abilități de lider, deprinderi generale intelectuale, gândire productivă, deprinderi academice.

Conceptul de supradotare implică o varietate de semnificații. Întrucât definițiile respective nu exprimă un acord perfect la ora actuală, toate evidențiază inteligența, potențialul aptitudinal, performanța și nevoia serviciilor educaționale diferențiate.

Supradotarea există, dar nu se dezvăluie clar mereu, nu este „transparentă”. Într-adevăr, supradotarea nu se lasă recunoscută mereu din primii ani de școală, ea se poate lărgi printr-o educație specializată, prin amplificarea intereselor cognitive și a aptitudinilor speciale [7, p. 278].

În mod sigur, cea mai veche definiție a supradotării este cea a americanului L.Terman. Luând ca punct de plecare rezultatele dobândite la testele de inteligență, el numește copiii ce obțin un coeficient de inteligență peste 130-dotați, peste 140-supradotați, peste 170-utilizează termenul de geniu.

Identificarea elevilor supradotați

Un rol important în identificarea elevilor supradotați îl au cadrele didactice dar și familia. Diagnoza se poate fonda pe o observație îndelungată, acordând o importanță superioară testelor de inteligență.

În concepția lui M. Jigău [4, pp.130-131], procedeele și metodele de identificare și de distribuire a supradotaților diferă în mare măsură de la o țară la alta, iar în SUA de la un stat la altul, tocmai datorită faptului că acest concept de supradotare în sine acumulează, în totalitate, un foarte diminuat acord, chiar printre specialiști. O parte ia în examinare, în definirea supradotării, doar principiul creativității, unii desconsideră creativitatea sau o consideră a nu fi măsurabilă, însă alții se sprijină în identificarea supradotării pe fermitatea performanțelor superioare individuale, comparativ cu cele ale unui grup martor sau pe dobândirea generalizată de rezultate deosebite în plan intelectual.

De cele mai multe ori, pentru identificarea elevilor supradotați se utilizează testele de inteligență. Remarca cea mai adecvată este aceea că supradotarea și inteligența sunt procese extrem de complexe, ce nu pot fi măsurabile decât parțial cu instrumentele de actualitate și abilitate de testare. Admite totuși instrumente simple ca alcătuire și concepție psihologică, care nu pot descoperi și alte aspecte precum abilitățile și talentele, care sunt existente la un adevărat supradotat.

Conform Y. Benito [1, p. 76], în cadrul problematicii identificării, folosirea testelor psihometrice trebuie să ia în analiză elementul cultural care se găsește la baza alcătuirii testelor. Un număr mare de teste de inteligență și de aptitudini utilizate în unele țări au fost la început validate și în alte țări, cu alte culturi; important de menționat fiind că evaluarea unui copil sau tânăr se cere să fie foarte bine studiată. Înseamnă că aceste instrumente nu trebuie adoptate direct, fără să fi fost mai întâi confirmate în mod corespunzător, ținând cont de condițiile specifice țării respective și fiind puse în practică corect.

Folosind un singur instrument de identificare, implicit vom minimaliza termenul de supradotare doar la ceea ce va cântări acel instrument, eliminând astfel din categoria aceasta toate celelalte capacități deosebite, care nu pot fi identificate doar de o singură metodă de identificare.

Semnificația pluralist a talentului și a supradotării impune a se folosi la instrumente corespunzătoare de identificare pentru fiecare categorie: pentru aptitudini academice-teste de cunoștințe specifice, pentru creativitate-teste de creativitate, pentru aptitudini intelectuale-teste de inteligență.

În opinia cercetătorului L. Terman [6, pp. 142-159], identificarea elevilor supradotați este unul din mijloacele prin care se realizează politicile educaționale, orientate pe obiective precum înfăptuirea unei stări motivaționale favorabile și a unui mediu propice în vederea fructificării potențialului intelectual și creativ al copiilor aflați în evoluție de creștere și dezvoltare.

Identificarea elevilor supradotați este un întreg proces ce presupune un mijloc de evaluare și diagnostic al nevoilor lor specifice. Ea are justificarea de a fi făcută numai dacă avem și o serie de alegeri posibile în materie de educație, în desfășurare sau pe cale de a fi îndreptate.

Renzulli (1985), în urma unor cercetări sistematice în domeniu, enumeră ulterior tipuri de investigații și rezultate școlare pentru identificarea elevilor supradotați [apud Jigău, p.133]:

- teste de creativitate;
- teste de inteligență;

- teste de personalitate;
- chestionare de distingere a motivației de a izbândi;
- chestionare de cercetare a imaginii de sine;
- chestionare de părere destinate cadrelor didactice;
- note școlare.

În același an, Renzulli și Reis sugerează un demers practic, structurat în mai multe etape: [apud Jigău, p.p.133-134]

- principalele norme de recunoaștere este necesar să fie inteligența și rezultatele școlare; celelalte variabile, precum creativitatea și motivația pentru învățare, pot fi evaluate în timpul instruirii;

- acțiunea identificării se va realiza în două faze:

1) preselecția elevilor, ca potențial supradotați, prin metode și mijloace psihologice (teste pentru descoperirea coeficientului intelectual)

2) evaluarea elevilor preselecționați ca supradotați de către cadre didactice, prin liste de aspecte specifice ori chestionare.

- reevaluarea și compararea identificării făcute prin metode nonșcolare vizând rezultate școlare ale elevilor considerați supradotați. În folosirea testelor clasice de distingere a coeficientului intelectual, va trebui să se redea cu atenție valoarea de la care îi considerăm supradotați și nivelul de încredere care se poate atribui unor astfel de date dobândite de la grupuri pe care aceste teste nu au fost standardizate.

Aplicarea și stabilirea testelor psihologice este o cale de a înlătura greșelile constante, fără să se poată însă îndepărta definitiv cele instabile, deci pe cele care nu se configurează în tendințe permanente sau stabile. Aceste teste ar trebui întregite și cu probe de măsurare a gândirii divergente, fără a mai face referire la faptul că nu sunt instrumente condiționate de alți factori care să determine și aspectele cantitative și calitative ale supradotării.

Elevul supradotat poate fi cunoscut astfel pe baza unui ansamblu individualizat de norme obiective și nu doar prin confruntarea cu ceilalți membri ai grupului său de apartenență. Dacă se va verifica științific faptul că există un model al supradotării, atunci ar fi corect să se utilizeze un singur instrument de identificare bazală a capacităților intelectuale înalte. Procesul identificării în acest caz va avea minimum următoarele etape: stimularea sau încurajarea individualizată a celor supradotați pe domenii, încurajarea nediferențiată, identificarea celor cu capacități sau performanțe ridicate, reîncadrarea celor neconfirmați ca supradotați în ansamblul general de instruire.

În viziunea autoarei C. Crețu [3, p.24], în cadrul strategiilor de identificare se evidențiază, de cele mai multe ori, două etape:

- *Inițial*, este ales, prin alegerile cadrelor didactice, părinților, colegilor și autonomizarea, un număr supradimensionat de elevi (ex.25-30% dintr-o școală). Aleșii trebuie să conștientizeze și să afirme, în termeni clari, că nu toți elevii nominalizați vor fi cuprinși în programe curriculare speciale pentru dotați. În etapa numită screening, nominalizarea elevilor dotați este foarte vastă, conținând și mulți falși dotați.

- *Ulterior* (selecția finală), se determină grupul de elevi care are nevoie adevărată de programe instructive-educative speciale, pentru a-și extinde și evidenția aptitudinile la nivelele performante posibil de atins.

Identificarea de către cadrele didactice a elevilor supradotați din clasa la care predau este metoda cea mai accesibilă de folosit la niveluri mai mici-învățământ primar și pe fundamentul unor criterii minime de selecție; folosirea unor indicatori de către profesor duce la creșterea identificării lor și la corelarea rezultatelor alegerii cu abilitățile academice manifestate de către elevi.

Cadrele didactice trebuie să fie mai deschise la ideea că printre cei care sunt primii în clasă la învățatură sunt și elevi supradotați, dar și că ei pot fi ultimii la unele discipline sau chiar aflați în situația de eșec.

Procedeu cel mai simplu de identificare a supradotaților este acela de a fi numiți de către cadrele didactice, și anume pe cei cu capacități și performanțe deosebite. Dar nu puține sunt cazurile în care cadrele didactice contestă faptul că ar exista elevi supradotați la clasă și afirmă că nici n-au întâlnit în cariera lor astfel de elevi. Acest lucru este aproape imposibil și explicația constă în lipsa se interes pentru problema aceasta și de informație privind criteriile de identificare a elevilor.

Astfel, cunoscând tehnicile și metodele de identificare a elevilor supradotați, cadrele didactice vor descoperi la timp capacitățile creatoare ale elevilor mici. În acest scop, este indispensabil a cunoaște caracteristicile timpurii ale elevilor supradotați. Argumentul de cunoaștere a elevilor își găsește reușita în activism de cercetare, forme de căutare.

Concluzii

În concluzie, elevii supradotați pot fi descoperiți în orice tip de comunitate culturală și sunt de cele mai multe ori expuși respingerii, dar și riscului social. Chiar dacă ei au un potențial uriaș, acesta nu se poate desfășura integral decât în condițiile unui sistem educativ specializat. Elevii supradotați trebuie identificați și expuși unui program care să încurajeze la maximum capacitățile lor creative. Putem afirma că atunci când beneficiază de condiții educative specializate pe domeniul lor aptitudinal și sunt îndrumați atent de cadre didactice dedicate, elevii supradotați își dezvoltă optim capacitățile performanțiale până la nivel de excelență.

Bibliografie

1. BENITO, Y. *Copiii supradotați*. Iași: Editura Polirom, 2003. 76 p. ISBN: 973-683-661-4
2. BERAR, I. *Asistența psihopedagogică a copiilor superior dotați*. În: *Analele Institutului de Istorie „George Bariț”*, vol. II, Series „Humanistia”. Cluj-Napoca. 2004. 2 p.
3. CREȚU, C. *Curriculum diferențiat și personalizat*. Iași: Editura Polirom, 1998. 24 p. ISBN: 973-683-202-3
4. JIGĂU, M. *Copiii supradotați*. București: Editura Societatea Știință&Tehnică, 1994, p. 133-134, 130-131. ISBN: 973-96236-9-7
5. STĂNESCU, M. L. *Instruirea Diferențiată a elevilor supradotați*. Iași: Editura Polirom, 2002. 18 p. ISBN: 973-683-800-5
6. TERMAN, L. *Descoperirea și stimularea talentului exceptional*. În: *Copii capabili de performanțe superioare*. Bogdan T. (coord.). București: Editura Didactică și pedagogică, 1981. 142-159 p.
7. KELEMEN, G. *Modele educative adaptate elevilor supradotați*. În: *Originalan naučni rad*, 2009, 278 p. ISBN: 978-86-7372-114-9
8. Wikipedia: *Educația copiilor supradotați*, 2007 [citat 14.04.2023]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Educa%C8%9Bia_copiilor_supradota%C8%9Bi